

Lokalna Grupa Działania
„Równiny Wołomińskiej”

**Szlak Przyrodniczo - Ekologiczny
„Doliną Liwca”**

Przewodnik

Projekt Współpracy PATROL

Szlak Przyrodniczo Ekologiczny „Doliną Liwca”

Szlak łączy miejsca i obiekty położone w bezpośredniej odległości od rzeki Liwiec, ukazuje przyrodnicze i endogeniczne walory tego obszaru, zachęcające potencjalnych turystów do ich odwiedzenia i obejrzenia. Szlak przebiega przez

powiaty: siedlecki, węgrowski, wołomińsk i wyszkowski. Ma on charakter modalny, umieszczony jest na mapie GPS, stąd przemieszczanie się turysty pomiędzy kolejnymi obiektami pozostawia się swobodnemu wyborowi. Na mapie znajduje się 6 punktów, które znajdują się na obszarze działania LGD „Równiny Wołomińskiej”, są to obiekty od 22 do 27.

Dolina Liwca

Jest to obszar o powierzchni około 23,6 tys. ha położonym w województwie mazowieckim. Teren, ten rozciąga się nad rzeką Liwiec, Będąc dopływem Bugu. Liwiec to rzeka o długości około 142 km, która ma swoje źródło nieopodal miejscowości Sobicze (gmina Zbuczyn, powiat siedlecki), we wsi Kamieńczyk wpada do Bugu. Jest rzeką graniczną, gdyż wzdłuż doliny Liwca niegdyś przebiegała granica pomiędzy dwiema krainami historycznymi: Mazowszem i Podlasiem. Rzeka Liwiec posiada urozmaicone brzegi od wysokich skarp po płaskie mielizny, otwierające widok na rozległe, malowniczo położone łąki i pastwiska. Prawie w całości nieuregulowana o naturalnym charakterze. Występują tu łągi olchowe i olchowo jesionowe oraz niewielkie skupiska lasów iglastych.

Projekt Współpracy PATROL (Program Aktywności Turystycznej i Rozwoju Obszaru Liwca)

Lokalna Grupa Działania „Równiny Wołomińskiej”, wspólnie z partnerami: LGD „Bądźmy Razem z Łochowa i Stowarzyszeniem „Kapitał Praca Rozwój” wspólnie zrealizowało projekt współpracy PATROL. Celem projektu było zwiększenie atrakcyjności turystycznej Doliny Liwca oraz propagowanie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, w szczególności potrzeby harmonijnego współżycia człowieka ze środowiskiem przyrodniczym i jego aktywnej ochrony. W ramach projektu przeprowadzono badania i analizy służące inwentaryzacji zasobów lokalnych możliwych do wykorzystania w działalności turystycznej. Na podstawie opracowanego w ramach projektu Studium Zagospodarowania Turystycznego Doliny Liwca, wytyczono oraz oznakowano szlak przyrodniczo-ekologiczny "Doliną Liwca" na obszarze działalności wszystkich partnerów. Dla celów promocji projektu na stronach internetowych partnerów zamieszczono dokumentację pisemną i fotograficzną rzeki Liwiec i wyznaczonego szlaku w dorzeczu rzeki Liwiec. Zrealizowany projekt skierowany jest do różnorodnych grup społecznych i zawodowych, służyć będzie dynamizacji i zwiększeniu aktywności lokalnych społeczności w działalności na rzecz rozwoju turystyki na obszarze Doliny Liwca.

Kamieńczyk

Zwany dawniej Kamieńcem Mazowieckim, dawne miasto, stanowił rezydencję myśliwską książąt mazowieckich, w której gościli również królowie polscy. O świetności miasta w XV wieku świadczyły m. in. zamek obronny, ratusz, sukiennice, trzy kościoły i ponad 300 domów. Rozkwit osady został zahamowany w XVII wieku przez pożary, zarazy i wojny. Od 1654 r. do czasów rozbiorów Kamieniec Mazowiecki należał do dóbr sióstr Wizytek, następnie do hr. Zamoyskiego. Po powstaniu styczniowym na mocy carskiego ukazu utracił prawa miejskie. W okolicy znajdują się stanowiska archeologiczne z czasów rzymskich. W miejscowości znajduje się pomnik flisaka, wykonany z granitu, upamiętniający fakt zajmowania się przez mieszkańców spławianiem drewna; kościół neogotycki wybudowany w latach 1894–1902 wg projektu J.P. Dziekońskiego; muzeum historyczno-etnograficzne przy ul. Tadeusza Kościuszki.

Loretto

Zespół klasztorny sióstr loretanek związany jest z postacią błogosławionego ks. Ignacego Kłopotowskiego. W 1928 r. ks. Kłopotowski zakupił majątek noszący wtedy nazwę Zenówka, dla założonego przez siebie Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Loretańskiej. Wtedy to zmienił nazwę miejscowości na Loretto. W 1987 r. w związku z obchodami Roku Maryjnego kard. J. Glemp Prymas Polski nadał kaplicy status sanktuarium. W kaplicy znajduje się kopia cudownej figury z włoskiego Loreto oraz obraz Michała Willmana z 1783 roku „Śmierć św. Benedykta”. W skład zespołu wchodzi również nowicjat, ogród, cmentarz, drużki różańcowe. Podczas II wojny światowej klasztor dawał schronienie partyzantom i uciekinierom z obozu zagłady w Treblince. Siostry prowadziły tu tajny szpital dla żołnierzy AK.

Urle

Miejscowość letniskowa, w okresie międzywojennym gmina wiejska, położona malowniczo wśród borów sosnowych w meandrach Liwca. Posiada mikroklimat pomagający w leczeniu chorób płuc i dróg oddechowych. W miejscowości wiele obiektów reprezentujących architekturę pensjonatową i rezydencjonalną powstałych przez I wojnę światową i w okresie międzywojennym. Z okresu II wojny światowej pozostały mogiły żołnierzy francuskich i włoskich. W miejscowości przystanek PKP i PKS, zlokalizowane jest również przedszkole, szkoła podstawowa, liceum o profilu wojskowym im. Bitwy Warszawskiej 1920 r., seminarium duchowne, biblioteka publiczna, leśnictwo Urle; działa wiele stowarzyszeń i organizacji społecznych, w tym jedno z najstarszych na Mazowszu stowarzyszeń tj. założone w 1927 roku Stowarzyszenie Miłośników Urli.

Borzymy

Wieś o charakterze rolniczo wypoczynkowym, z przeważającą funkcją turystyczną i pensjonatową, położona u ujścia Osownicy do Liwca, założona prawdopodobnie w XVI wieku przez rodzinę Bożymów, którzy wybudowali młyn wodny na Liwcu, następnie własność sióstr Wizytek i hr. Zamoyskiego. W XIX wieku przeszła na własność proboszczów jadowskich. W miejscowości wiele zabytków architektury drewnianej z przełomu XIX i XX wieku, ośrodki wypoczynkowe Telekomunikacji Polskiej, Związków Zawodowych Książki, Radia, Prasy i TV, kościół parafialny p.w. M.B. Częstochowskiej, kapliczka granitowa z 1918 roku postawiona przez mieszkańców jako wotum za ocalenie podczas I wojny światowej. Bogata oferta kulturalna w sezonie letnim m. In. niedzielne pogodne wieczory, sobotnie spotkania z muzyką kameralną, plenery rzeźbiarskie, jarmarki rękodzieła i staroci.

Zawiszyn

Wieś założona przez Mikołaja Zawiszę, starostę liwskiego i kamienieckiego w 1565 roku. Królowa Bona nadała mu wówczas 10 włók lasu, na których powstała wieś i folwark, w skład którego wchodziły dwór, sadzawki oraz młyn na Liwcu. Do dnia dzisiejszego przetrwały pozostałości tego założenia obronno rezydencjonalnego. Obecnie głównym elementem założenia jest kolisty nasyp, o wysokości około 3 metrów, porośnięty lilakami. Na tym wzniesieniu niegdyś zlokalizowana była obronna rezydencja. Otacza go wypełniona wodą owalna fosa o szerokości 5-6 m. Na szczycie kopca znajduje się niewielka murowana kapliczka z wyrytym napisem, wystawiona staraniem A. Hawryluka w 1908 r. Jak głosi legenda ufundował on kapliczkę by odpędzić zjawę męską, która straszyla w ruinach. Prawdopodobnie ciosy kamienne i cegły z ruin wykorzystano do budowy kościoła w Jadowie, ponadto w miejscowości krzyż upamiętniający miejsce tragicznej śmierci 8-letniego Józefa Zamoyskiego syna hrabiego Z. Zamoyskiego

Starowola

Miejscowość założona w XVI wieku przez królową Bonę, zwana dawniej Królową Wolą. Wieś rolnicza posiadająca kompleksy działek letniskowych wzdłuż brzegów Liwca. We wsi znajduje się najstarszy w okolicy drewniany krzyż pochodzący z 1862 roku oraz kapliczka mająca postać granitowego słupa z 1900 roku, u podstawy którego znajduje się nisza z figurą Jezusa Chrystusa zdjęta ze zniszczonego w 1944 krzyża. Droga ze Starowoli do Zawiszyna w czasie II wojny światowej służyła Niemcom jako pas startowy dla samolotów, ponadto krzyż przydrożny z 1928 roku zawierający powtarzający się w okolicy motyw przypominający liść z napisem „Boże Błogosław Nam”. W miejscowości świetlica wiejska i Ochotnicza Straż Pożarna założona w 1928 roku.

